

زمین‌شناسان در جهت بهبود شرایط اقتصادی، حفظ محیط زیست و خدمت به جامعه بشری هستند.

روز جهانی زمین‌شناس مبارک

اقتصاد معدنی، اقتصاد بدون نفت و کاهش تولید محصولات کشاورزی با میزان مصرف آب زیاد در ایران چگونه ممکن است

جایگاه مواد معدنی و نقش آن در اقتصاد بدون نفت بسیار حائز اهمیت است و اگر نقش آن در اقتصاد و تنوع بخشیدن به درآمدهای اقتصادی را تنها راهکار خروج از فضای حاکمیت اقتصاد دولتی بیان ننمائیم، بی‌شک یکی از بهترین گزینه‌های پیش رو است که سبب درآمد و اشتغال متنوع و توزیع مناسب تولید در سراسر کشور خواهد شد.

ایران با تولید بیش از ۶۸ نوع ماده معدنی خام، یکی از شاخص‌ترین کشورهای جهان است. بخشی از این تولیدات به صورت خام صادر شده و مابقی در صنایع داخلی مصرف می‌شوند. سهم ایران از ذخایر جهانی حدود ۶ درصد (۷۰ میلیارد تن ذخیره شناخته شده معدنی) است و از این نظر ایران در زمره ده کشور اول دنیا قرار می‌گیرد. تولید ایران در مقایسه با سهم آن از ذخیره جهانی بسیار پائین‌تر و در حدود ۱ درصد تولیدات معدنی جهانی است. این فاصله در صورتی جبران می‌شود که به معدن و صنایع وابسته به آن توجهی ویژه با اختصاص بودجه‌های بسیار قابل توجه داشته باشیم.

برپایه شواهد موجود می‌توان توسعه معادن و صنایع معدنی را یکی از بهترین گزینه‌ها برای نجات اقتصاد کشور دانست. اقتصاد بر پایه مواد معدنی مزیت‌های بسیاری نسبت به سایر منابع درآمدی دارد که از آن دست می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

- ۱- مزیت اصلی صنایع معدنی ایران تنوع مواد معدنی بسیار بالاست و از این منظر تنها ایالات متحده آمریکا قابل مقایسه با ایران است. در حال حاضر، ایران بیش از ۶۸ نوع ماده معدنی فلزی، غیر فلزی، مصالح ساختمانی، سنگ‌های تزئینی و ... را بهره‌برداری می‌کند. این در حالی است که تا کنون هیچ توجه زیربنایی به معدن نشده است.
- ۲- پیش‌بینی می‌شود که قیمت حامل‌های انرژی نظیر نفت و گاز در آینده رشد چندانی نداشته باشند به گونه‌ای که صادرات آنها توجیه اقتصادی نداشته باشد. در این صورت کشورهایی که قادر به تأمین انرژی مصرفی صنایع داخلی خود باشند می‌توانند با به کارگیری انرژی ارزان (بدون هزینه حمل و نقل) خود بر ارزش افزوده تولیدات صنعتی خود بیفزایند.
- ۳- ایران کشوری است که دسترسی بسیار محدودی به منابع آب دارد و این موضوع یکی از مهمترین موانع توسعه کشور است. خوشبختانه صنایع معدنی برخلاف صنایع کشاورزی نیاز چندانی به منابع

آب ندارند و توسعه آنها سهم بالایی از منابع آب کشور را به خود اختصاص نخواهد داد و این موضوع نقش صنایع معدنی در آینده کشور را پررنگتر خواهد نمود.

۴- عمده ذخایر معدنی ایران در بخش‌های مرکزی و شرقی کشور است. در این مناطق به دلیل پوشش گیاهی کم تراکم خود، توسعه صنایع معدنی کمتر با مسائل زیست‌محیطی روبرو خواهند شد. موضوعی که رشد صنعتی کشورها را در آینده تحت‌الشعاع قرار خواهد داد.

۵- توسعه صنایع معدنی در بخش‌های مرکزی و شرقی ایران نیازمند ایجاد زیرساخت‌های مهمی نظیر احداث و توسعه خطوط راه‌آهن، تامین آب مورد نیاز از طریق شیرین کردن آب دریا و ساخت و ایجاد اسکله‌های عظیم در سواحل دریای عمان است. ایجاد این زیرساخت‌ها جدای از کاربرد اصلی خود در توسعه اقتصاد کشور، به امنیت ملی کشور نیز کمک می‌کند. از سوی دیگر در شرق و شمال شرق ایران کشورهای نظیر افغانستان، تاجیکستان، ازبکستان، قزاقستان، ترکمنستان و ... حضور دارند که با داشتن ذخایر معدنی فراوان به دریا‌های آزاد راه ندارند. احداث این خطوط ارتباطی می‌تواند ایران را به شاه‌راه تبادلات تجاری منطقه آسیای مرکزی تبدیل نماید که با افزایش مبادلات تجاری امنیت منطقه‌ای کشور نیز به میزان قابل توجهی افزایش خواهد یافت. رشد معادن و صنایع معدنی در ایران و راه‌های ارتباطی مناسب ذکر شده سبب انتقال صنایع معدنی کشورهای یادشده به ایران خواهد شد.

در پایان با توجه به آنچه که ذکر شد، کشور نیاز مبرم به کاهش وابستگی به نفت و گاز و کاهش تولیدات محصولات کشاورزی پر آب را دارد و در بین گزینه‌های موجود صنایع معدنی از مزیت‌های فراوانی برخوردار است که با لحاظ نمودن آن می‌توان توسعه پایدار کشور را در سایه امنیت ملی و حضوری مقتدر در منطقه شاهد بود. ایران در حین اجرای برنامه‌های توسعه که باید مهمترین دغدغه آن کاهش وابستگی کشور به نفت و گاز باشد، ناچار به اختصاص بودجه‌ای کلان از ردیف بودجه زیرساخت‌ها به بخش معدن و صنایع معدنی است. توسعه صنعت و معدن نیاز به آب زیاد ندارد و بخصوص ثروت حاصل از آن بطور ذاتی نمی‌تواند منحصرأ در دست دولت باشد و از این نظر با یک نظارت درست از فساد هم دور می‌شود.

دکتر منصور قربانی

رئیس انجمن زمین‌شناسی ایران